

ВИКОРИСТАННЯ ГРАМАТИЧНИХ СХЕМ-ОПОР ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНИХ ЗНАТЬ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ОВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ (НА МАТЕРІАЛІ АУТЕНТИЧНИХ ПІДРУЧНИКІВ)

Пошук шляхів активізації пізнавальної діяльності учнів залишається важливою проблемою для педагогічної науки. Серед сучасних школярів все частіше спостерігаємо навчальну пасивність: учні не зацікавлені у процесі пізнання, вони не прагнуть пошуку, не намагаються розв'язати проблемні завдання, уникають творчості. Однією з причин даного явища можна вважати практично необмежений доступ до готової інформації.

Вирішення проблеми учнівської пасивності має проходити по двох основних векторах: мотиваційному та діяльнісному. Зауважимо, що дані напрямки взаємопов'язані та взаємопроникаючі: стійка умотивованість спонукатиме учня до продуктивної діяльності; в свою чергу, успішна діяльність сприятиме підвищенню мотивації.

Необхідність «навчати дітей мислити» шляхом активного спостереження, узагальнення та самостійного підведення підсумків висловлювали ще Я.А. Каменський, І.Г. Песталоцці, Ф.А. Дістервег. Широкий спектр засобів активізації учнів знаходимо у працях українських педагогів: О.І. Білецького, О.Ф. Музиченка, Б.Г. Грінченка, О.П. Потебні. Дидактико-методичні основи проблеми розв'язували Л.П. Арістова, Ю.К. Бабанський, В.П. Безпалько, В.І. Лозова та ін. [3].

Метою нашого дослідження є показати можливість і необхідність активізації пізнавальної діяльності учнів при засвоєнні граматичних знань на уроках іноземної мови шляхом систематизації граматичного матеріалу у вигляді схем-опор.

Об'єктом дослідження є способи презентації граматичного матеріалу у підручниках (аутентичних) для шкіл з поглибленим вивченням іноземної мови.

Предметом дослідження є мовні (граматичні) явища, якими мають оволодіти учні 1-4 класів шкіл з поглибленим вивченням іноземної мови.

Для досягнення даної мети ми ставили перед собою наступні **завдання**:

- проаналізувати представлені у підручниках іноземної мови (аутентичних) способи презентації граматичного матеріалу;
- обґрунтувати необхідність використовувати граматичні схеми-опори на уроках іноземної мови на початковому етапі навчання;
- розглянути алгоритм засвоєння граматичних знань з використанням схем-опор;
- запропонувати шляхи удосконалення схем-опор заради додаткової мотивації учнів.

Важливою передумовою для формування мовних та мовленнєвих умінь і навичок є наявність у свідомості учня системи знань про особливості використання мовних одиниць. Знання лексики, фонетики, граматики є платформою для подальшого оволодіння іншомовною комунікативною компетенцією.

Навчання іншомовному говорінню та письму неможливе без оволодіння граматичним устроєм іноземної мови, що являє собою «комплекс правил слово і формотворення, а також закономірності організації слів в реченні та тексті» [6, 52]. На думку Т.К. Цветкової, граMATика має стати «стержем мови ... як комплекс структурно-функціональних одиниць, що представляють граматичні категорії в єдності форм та значень» [5, 56].

ГраMATично правильно оформлена думка – невід’ємна запорука досягнення комунікативних цілей. На думку П.В. Сисоева, «повноцінна комунікація не може здійснюватися за відсутності граматики, тим більше, коли слід фокусуватися на смислі висловлювання, а не на окремих, вирваних з контексту граматичних структурах» [4,25]. Відповідно до загальноєвропейських компетенцій володіння мовою, граMATична компетенція являє собою знання граMATичної системи мови та уміння практично використовувати її у мовленні.[2, 112]

Слід зазначити, що оволодіння граMATичними компетенціями мови може здійснюватися лише практично, без вивчення граMATичних правил, однак знання цих правил значно полегшує та прискорює процес оволодіння іноземною мовою.

В аутентичних підручниках формуванню граMATичної компетенції приділяється велике значення. Проте, навчання учнів за аутентичними підручниками поряд з численними перевагами, має ряд недоліків. Так, одним з недоліків, на нашу думку, є спосіб презентації граMATичних правил, які:

- не пояснюються взагалі (тільки ілюструються прикладами);
- пояснення здійснюється іноземною мовою;
- правила іноді неповні та несистематизовані;
- не виділені важливі елементи;
- правила можуть бути перевантажені інформацією, що потребує додаткового членування.

Зазначимо, однак, що виділені особливості, з іншої точки зору, цілковито виправдані. Так, відсутність перекладу у презентованому граMATичному правилі можна вважати складовою створення іншомовного середовища. Крім того, презентація граMATичного матеріалу у вигляді типових речень-прикладів (а не теоретичних узагальнень) сприяє активізації пізнавальних процесів учнів. Справді, на етапі засвоєння знань вчитель не дає готових характеристик граMATичного явища, а в ході спостереження за ним шляхом евристичної бесіди підводить учнів до логічних висновків.

Проте, на наступному етапі слід перейти до формулювання правила для закріплення та узагальнення граMATичних знань. Правило, сформульоване на уроці, і навіть повторене учнями (хором та індивідуально) кілька разів, на нашу думку, має бути зафіксованим, адже надалі воно слугуватиме

алгоритмом – путівником для розв'язання мовних завдань, від успіху яких, врешті, залежить комунікативна компетенція учня. Запис граматичного правила протягом уроку, особливо на початковому етапі навчання, ми вважаємо недоцільним, оскільки на нього витратиметься дорогоцінний час. Використання наявного у підручнику правила на іноземній мові, у свою чергу, створить додаткові проблеми: учень молодших класів може не зрозуміти його смислу, а отже порушиться принцип свідомого засвоєння знань.

Для подолання даних труднощів ми пропонуємо готові граматичні схеми-таблиці з поясненнями рідною мовою. Зміст презентованого у схемах-таблицях граматичного матеріалу уточнено та узагальнено (згідно з вимогами програми та змістом підручника); кількість його поступово збільшується з переходом учнів на більш високий рівень, відповідно до принципу концентричного навчання. Використання саме схеми, а не лінійно розташованого, повністю сформульованого правила реалізує такі завдання:

- спрощує візуальну презентацію граматичного правила;
- акцентує увагу на основних поняттях та закономірностях;
- стимулює логічне мислення;
- забезпечує свідоме засвоєння граматичних знань;
- сприяє швидшому запам'ятовуванню;
- структурна організація матеріалу може стати алгоритмом-опорою для формотворення та правильного вживання граматичних явищ.

Робота із засвоєння граматичних знань при використанні схем-опор відбувається у форматі евристичної бесіди та включає наступні етапи :

- аналіз мовних явищ, презентованих у підручнику;
- пошук закономірностей, встановлення зв'язків (в залежності від складності граматичного матеріалу, роль вчителя варіюється);
- колективне формулювання правила;
- презентація учителем уточненого правила на основі схеми-опори («розшифрування» схеми-опори);
- хороше повторення учнями сформульованого за схемою правила;
- читання та коментування учнями додаткових прикладів- ілюстрацій, що містяться у схемі.

На нашу думку, переваги використання граматичних схем-опор будуть актуальними при навчанні іноземної мови не лише за аутентичними підручниками, а й за підручниками вітчизняних авторів.

Організоване на уроці іноземної мови спостереження за явищами мови, узагальнення та систематизація граматичного матеріалу у вигляді схем-опор реалізує принцип активного та свідомого засвоєння знань. Для підсилення мотиваційного компонента та забезпечення принципу доступності, можна представити граматичний матеріал у вигляді яскравих інфограм та карт пам'яті. До процесу перевтілення «сухих» граматичних схем на «живі», неординарні умовні зображення слід активно залучати учнів, чий творчий потенціал та багата уява допоможуть оформити граматичні правила цікавим неординарним способом.

Таким чином, з метою узагальнення, уточнення, додаткового членування та свідомого засвоєння граматичних знань на початковому етапі оволодіння іноземною мовою ми пропонуємо використовувати граматичні схеми-опори з поясненнями рідною мовою. Дана презентація матеріалу є логічною, структурованою, зрозумілою та економить час на уроці. Представлення граматичного матеріалу у вигляді інфограм та карт пам'яті сприятиме підвищенню інтересу до навчальної діяльності та відповідатиме віковим особливостям учнів молодшої школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пассов Е.И. Основы методики обучения иностранным языкам/Е.И. Пассов. – М. : Русский язык, 1977. – 216 с.
2. Общеевропейские компетенции владения иностранным языком: изучение, преподавание, оценка. – М.: МГЛУ, 2003. – 256с.
3. Олексюк О.Є. Активізація пізнавальної діяльності студентів у процесі загальнопедагогічної підготовки/ О.Є. Олексюк.[Автореф. дис. канд. пед. наук] – режим доступу: <http://dissert.com.ua/contents/26906.html>.
4. Сысоев П.В. Интегративное обучение грамматике: исследование на материале английского языка/П.В. Сысоев// Иностранные языки в школе. – 2003. – № 6. – С. 25-31.
5. Цветкова, Т.К. Теоретические проблемы лингводидактики: монография[Текст]/Т.К. Цветкова. – М.: Компания Спутник+, 2002. – 107с.
6. Шимичев А.С. Формирование грамматической компетенции студентов бакалаврвта по направлению подготовки «Лингвистика»/ А.С. Шимичев [дис. канд. пед. наук] – режим доступу: http://www.lunn.ru/sites/default/files/media/upr_NIR/dis_sov/02/shimichev/dissertaciya_shimicheva_as_1.pdf.
7. Elisabeth Gray-Virginia Evans Welcome 1/Express Publishong, 1997 – 128 p..
8. Elisabeth Gray-Virginia Evans Welcome 2/Express Publishong, 1997 – 126 p.